

УДК 316.343

Лук'яненко Н.Е.

старш. викл. НУ«Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ

Формування і розвиток середнього класу є одним з найважливіших соціально-економічних процесів будь-якої країни, оскільки він відіграє важливу роль в її економічному та суспільному житті. Наявність в країні достатньо потужного і чисельного середнього класу є основою соціальної стабільності та економічного розвитку країни. Як основний платник податків, середній клас формує державний та місцеві бюджети, визначає споживчу поведінку населення і параметри внутрішнього ринку, через накопичення та участь у різноманітних системах страхування забезпечує інвестиційний потенціал. Сильний середній клас є ключовою рушійною силою розвитку підприємництва та впровадження інновацій. Одним з головних критеріїв належності до середнього класу виступає рівень

доходу (в розрахунку на душу населення), достатній не тільки для задоволення першочергових життєвих потреб (в їжі, одязі, необхідних товарах споживання, житлі), але й для реалізації зростаючих потреб. У більшості країн з розвинутою економікою середній клас охоплює понад 60% населення. Якщо говорити про середній клас в Україні, то за оцінками експертів Центру Разумкова та Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, його ядро становить не більше 14% населення України.

Таким чином, в Україні процес формування середнього класу, що відповідав би за майновим статусом та рівнем особистих доходів критеріям розвинених країн, перебуває на початковому етапі. Це пояснюється, насамперед, низьким рівнем життя та реальних доходів населення.

Основними чинниками, що гальмують процес формування середнього класу в Україні, за оцінками дослідників, є: організаційні та правові труднощі при створенні підприємств; обмежені фінансові можливості, відсутність фондів, асоціацій, які могли б інвестувати підприємництво; відсутність реальної підтримки підприємницького сектору з боку держави; територіальні диспропорції у дислокації суб'єктів бізнесу; несприятлива податкова політика; складність ведення бухгалтерського обліку та звітності; несприятлива кон'юнктура на ринку товарів та послуг; слабкість інфраструктури малого підприємництва; відсутність навичок сучасного спеціалізованого менеджменту; недосконалість механізму навчання, підготовки і перепідготовки кадрів; низький рівень інформаційного та консультативного забезпечення бізнесу. Основними проблемами формування середнього класу сьогодні є: соціально-економічні процеси, які пов'язані з ринковою трансформацією економіки, змінами в організації та функціонуванні виробництва, розвитком продуктивних сил, тощо; соціально-політичні процеси, що полягають в діяльності державних інститутів як одного з найважливіших механізмів збалансування, узгодження і гармонізації інтересів різних соціальних груп і верств, соціальної політики; соціокультурні і соціально-психологічні процеси, традиції, ціннісні орієнтації та установки індивідів і соціальних груп, їхньої готовності до сприйняття змін та діяльності за нових умов.

Потенціал становлення середнього класу в Україні безпосередньо пов'язаний з розвитком підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців, а також малих та середніх господарських структур. Високий рівень розвитку підприємництва дає економіці всі необхідні їй фактори, а саме: гнучкість, структурну перебудову, зростання науково-технічного

прогресу, мобілізацію ресурсів населення, зменшує число безробітних та вирішує деякі проблеми, пов'язані з соціальним розвитком ринкового господарства. За умов послідовного вдосконалення механізмів державного регулювання, підвищення рівня менеджменту та професійності ведення підприємницької діяльності, цей потенціал може бути перетворений у реалію, що підтверджує досвід розвинених країн ринкової економіки.

Головною причиною, яка перешкоджає формуванню даного класу, є «клановий принцип» побудови економічних відносин в країні та економіки в цілому. Сьогодні клани організували своєрідні економічні піраміди, які переплелися з криміналом і владою. Декілька таких пірамід тримають майже всю систему влади, передусім, виконавчу. Вони стали монополістами і задають свої правила гри в усіх секторах економіки, вирішальним чином впливаючи на виробництво – через тарифи, пільги, тощо. Саме тому в Україні відбувається збагачення окремих людей з паралельним збіднінням переважної кількості населення. Клани, задаючи параметри існування економічної системи, не допускають ні конкуренції, ні приходу іноземних інвестицій, ні рівних умов господарювання. Це означає, що розвиток підприємництва, який може бути середовищем для створення середнього класу, в Україні поки що неможливий.